

พินัยกรรมผู้สูงอายุ ควรเริ่มอย่างไรให้อุ่นใจ

โดย เอกสยาม ชัยศรี ที่ปรึกษากฎหมาย
บริษัท เอกสยาม แอนด์ पार्टเนอร์ส จำกัด

เนื้อหานี้เป็นข้อมูลกฎหมายทั่วไป ไม่ใช่ความเห็นทางกฎหมายเฉพาะ กรณี การพิจารณาแต่ละ เรื่อง ต้องอาศัยข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานของเรื่องนั้น ฉบับออนไลน์ที่ปรับปรุงล่าสุดอยู่ที่ <https://www.sukjaiwaikao.com/article-will.html>

ในชีวิตการทำงานกว่า 25 ปีของน้องเอ เรื่องที่เห็นซ้ำๆ จนเจ็บใจแทนคือ: ครอบครัวที่รักกันดีพอสูญเสียผู้ใหญ่ไป กลับต้องมานั่งทะเลาะแบ่งทรัพย์สินกันเพราะไม่มีพินัยกรรม บางรายใช้เวลาหลายปีกว่าจะยุติได้

พินัยกรรมไม่ใช่เรื่องของคนรวย ไม่ใช่เรื่องกลางร้าย และไม่ใช่เรื่องที่ต้องรอให้อายุมากก่อน มันคือ "จดหมายรัก" ที่ท่านเขียนถึงครอบครัว เพื่อบอกว่าอยากให้สิ่งที่ท่านสะสมมาทั้งชีวิตไปถึงมือคนที่ท่านรัก และต้องการดูแล

พินัยกรรมไม่ใช่การเตรียมตาย มันคือการเตรียมให้คนที่รักได้ดูแลอย่างที่ท่านต้องการ

ถ้าไม่มีพินัยกรรม เกิดอะไรขึ้น?

กฎหมายไทยกำหนดลำดับการรับมรดก (ทายาทโดยธรรม) ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.) บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก ถ้าไม่มีพินัยกรรม ทรัพย์สินจะแบ่งตามลำดับนี้ครับ

บุตร (และผู้สืบสันดาน)

ถ้าบุตรเสียชีวิตก่อน หลานรับแทน

บิดามารดา

ถ้ามีผู้สืบสันดานอยู่ด้วย บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนเป็นทายาทชั้นบุตร

พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน

รับต่อเมื่อไม่มีทายาทลำดับ 1-2

พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน

รับต่อเมื่อไม่มีทายาทลำดับ 1-3

ปู่ย่า/ตายาย

รับต่อเมื่อไม่มีทายาทลำดับ 1-4

ลุง ป้า น้า อา

รับต่อเมื่อไม่มีทายาทลำดับ 1-5

คู่สมรสที่จดทะเบียนสมรสก็เป็นทายาทโดยธรรมเช่นกัน โดยได้ส่วนแบ่งตามมาตรา 1635 ซึ่งขึ้นอยู่กับว่ามีทายาทลำดับใดร่วมอยู่ด้วย ปัญหาคือ บางครั้งท่านอาจอยากยกให้บุตรคนหนึ่งมากกว่าอีกคน อยากยกให้หลาน อยากยกให้มูลนิธิ หรืออยากให้คู่ชีวิตที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส ซึ่งดูแลท่าน มาตลอด: แต่ถ้าไม่มีพินัยกรรม สิ่งเหล่านั้นทำไม่ได้ กฎหมายจะแบ่งตามลำดับข้างต้นเท่านั้น^[1]

6. ความเข้าใจผิดที่พบบ่อย

- "เดี๋ยวบอกลูกไว้ปากเปล่าก็พอ": ไม่มีผลทางกฎหมายครับ ททรัพย์สินจะแบ่งตาม ป.พ.พ. ไม่ว่าจะบอกใครไว้แค่ไหน
- "เขียน LINE ไว้แล้ว": ข้อความดิจิทัลไม่มีผลทางกฎหมายเป็นพินัยกรรม
- "โอนให้ลูกก่อนตายดีกว่า": ระวังเรื่องภาษีการรับให้และการสูญเสียสิทธิ์ครอบครอง

ประเภทพินัยกรรมที่ควรรู้: 2 แบบที่ใช้จริง

พินัยกรรมต้องทำตามแบบใดแบบหนึ่งที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น (มาตรา 1655) สำหรับคนทั่วไป 2 แบบต่อไปนี้จะใช้งานได้จริงและทำได้ง่ายที่สุดครับ

แนะนำ: เขียนเองทั้งฉบับ

พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1657

เขียนด้วยลายมือตนเองทั้งฉบับ ห้ามพิมพ์หรือใช้คอมพิวเตอร์แม้แต่ส่วนเดียว

ระบุวัน เดือน ปี ที่ทำพินัยกรรม (เช่น: วันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2568)

ลงลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรม (ห้ามใช้ลายนิ้วมือ ต้องลายเซ็น)

ไม่ต้องมีพยาน! ทำคนเดียวได้เลย ไม่ต้องใช้ทนายหรือเจ้าหน้าที่

การแก้ไขข้อความต้องลงชื่อกำกับทุกจุด ห้ามใช้ลิกไวท์ลบ

ต้องมีพยาน 2 คน

พินัยกรรมแบบธรรมดา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1656

เขียนหรือพิมพ์ก็ได้ แต่ต้องลงลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรม

ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อต่อหน้าพยาน อย่างน้อย 2 คน พร้อมกัน และพยานทั้งสองต้องลงลายมือชื่อรับรองไว้ในขณะนั้น

ระบุวัน เดือน ปี ที่ทำพินัยกรรม

พยานต้องไม่เป็นผู้รับประโยชน์จากพินัยกรรมหรือคู่สมรสของผู้รับประโยชน์

การขีดฆ่าแก้ไขทุกจุดต้องมีพยานทั้งสองลงชื่อกำกับด้วย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1657

"พินัยกรรม นั้น จะ ทำเป็น เอกสาร เขียนเอง ทั้ง ฉบับ ก็ได้ กล่าวคือ ผู้ทำ พินัยกรรม ต้อง เขียน ด้วยมือ ตนเอง ซึ่งข้อความทั้งหมด วัน เดือน ปี และลายมือชื่อของตน การขูดลบ ตก เติม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นซึ่งพินัยกรรมนั้นย่อมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมจะทำได้ด้วยมือตนเอง และลงลายมือชื่อกำกับไว้
บทบัญญัติมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายนี้ มิให้ใช้บังคับแก่พินัยกรรมที่สร้างขึ้นตามมาตรานี้"

และ มาตรา 1703: พินัยกรรมซึ่งบุคคลที่มีอายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ทำขึ้นนั้น เป็นโมฆะ ส่วนมาตรา 1704 วางหลักว่า หากพิสูจน์ได้ว่าขณะทำพินัยกรรมผู้ทำจติวิกลอยู่ พินัยกรรมนั้นเสียเปล่า^[1]

ตัวอย่างพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ (ทำได้ทันที)

นี่คือตัวอย่างที่ถูกต้องตามกฎหมาย ปรับชื่อและรายละเอียดตามจริงแล้วเขียนด้วยลายมือได้เลยครับ

ตัวอย่างพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ (ป.พ.พ. มาตรา 1657)

วันที่ เดือน พ.ศ.

พินัยกรรม

ข้าพเจ้า นาย/นาง/นางสาว อยู่บ้านเลขที่ ถนน แขวง/ตำบล
เขต/อำเภอ จังหวัด เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ ขอทำพินัยกรรมไว้เพื่อยกทรัพย์สิน
ดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ข้าพเจ้ายกที่ดินโฉนดเลขที่ เนื้อที่ ตั้งอยู่ ให้
แก่

ข้อ 2. เงินฝากในบัญชีธนาคาร สาขา เลขที่บัญชี ข้าพเจ้ายกให้
แก่

ทรัพย์สินอื่นๆ นอกจากที่ระบุข้างต้น ข้าพเจ้าขอยกให้แก่

ลงชื่อ

(.....)

ผู้ทำพินัยกรรม

ข้อควรระวังในการเขียน

- เขียนด้วยลายมือทุกคำ รวมถึงวันที่: ห้ามใช้ตราปั๊มหรือพิมพ์แม้แต่ส่วนเดียว
- ระบุทรัพย์สินให้ชัดเจน เช่น โฉนดเลขที่ เลขที่บัญชี ทะเบียนรถ
- ระบุชื่อ-นามสกุลผู้รับให้ครบถ้วน พร้อมความสัมพันธ์ เช่น "บุตรชาย"
- เก็บไว้ในที่ที่คนในครอบครัวที่ไว้ใจได้รู้ว่าอยู่ที่ไหน
- ทำสำเนาเก็บไว้อีกชุด และแจ้งทนายความหรือเพื่อนที่ไว้ใจ

ภาษีมรดกและภาษีการรับให้: ที่วัยเก๋าควรทราบ

น้องเอ้มักได้รับคำถามว่า "โอนให้ลูกก่อนตายดีกว่าไหม เพื่อหลีกเลี่ยงภาษีมรดก?": คำตอบคือทั้งสองทางอาจมีภาษีได้ แต่เป็นภาษีคนละประเภทและใช้เกณฑ์ต่างกันครับ

ภาษีมรดก: พระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558

บุพการีหรือผู้สืบสันดาน (เช่น บิดามารดา บุตร หลาน): เสียภาษี 5% ของมรดกส่วนที่เกิน 100 ล้านบาท ส่วนคู่สมรสของเจ้ามรดกไม่ต้องเสียภาษีการรับมรดก

ผู้รับมรดกอื่น: เสียภาษี 10% ของมรดกส่วนที่เกิน 100 ล้านบาท

ในทางปฏิบัติ มรดกต่ำกว่า 100 ล้านบาท **ไม่เสียภาษีมรดก** สำหรับประชาชนทั่วไป เพราะเกณฑ์ 100 ล้านบาท นับรวมมรดกที่ผู้รับแต่ละคนได้รับจากเจ้ามรดกแต่ละราย และต้องยื่นแบบภายใน 150 วันนับแต่วันที่ได้รับมรดก^[2]

ภาษีการรับให้ (Gift Tax): เงินได้ที่บุตรได้รับโดยเสนหาจากบิดามารดาขณะมีชีวิต เสียภาษีเฉพาะส่วนที่เกิน 20 ล้านบาทในแต่ละปีภาษี และผู้รับเลือกเสียในอัตรา 5% โดยไม่ต้องนำไปรวมกับเงินได้อื่นได้ (ยื่นแบบ ภ.ง.ด.90 ภายในเดือนมีนาคมของปีถัดไป) ส่วนการโอนอสังหาริมทรัพย์ให้บุตรชอบด้วยกฎหมาย ผู้โอนเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีสำหรับส่วนที่เกิน 20 ล้านบาท^[3]

การพูดคุยเรื่องพินัยกรรมในครอบครัวอย่างเปิดเผย คือของขวัญที่ดีที่สุดที่ผู้ใหญ่มอบให้ลูกหลานได้ (ภาพ: Unsplash)

ความผิดพลาดที่พบบ่อยที่สุด: ทำให้พินัยกรรมเป็นโมฆะ

ข้อผิดพลาดที่ทำให้พินัยกรรมใช้ไม่ได้

- ใช้ลายนิ้วมือแทนลายเซ็น: ในพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ห้ามเด็ดขาด ต้องลายเซ็นเท่านั้น
- ไม่ระบุวันที่: พินัยกรรมไม่มีวันที่เป็นโมฆะ
- มีส่วนพิมพ์ปนในพินัยกรรมเขียนเอง: เช่น ใช้ฟอร์มพิมพ์แล้วรอกเพิ่ม ไม่ได้ครบ ต้องเขียนเองทั้งหมด
- ผู้รับประโยชน์เป็นพยาน: ทำให้ส่วนที่เกี่ยวกับผู้รับรายนั้นเป็นโมฆะ
- ทำหลายฉบับโดยไม่ยกเลิกฉบับเก่า: ฉบับหลังเพิกถอนฉบับก่อนเฉพาะส่วนที่ขัดกัน (มาตรา 1697) ส่วนที่ไม่ขัดกันยังมีผลอยู่ จึงอาจเกิดความสับสน
- ขาดสติสัมปชัญญะขณะทำ: ถ้ามีหลักฐานว่าไม่มีสติสมบูรณ์ อาจถูกคัดค้านในชั้นศาล

ขั้นตอนเริ่มต้นทำพินัยกรรม: ทำได้วันนี้เลย

5 ขั้นตอนทำพินัยกรรมเขียนเองทั้งฉบับ

- **ขั้นที่ 1: ทำรายการทรัพย์สิน:** จดรายการทรัพย์สินทั้งหมด เช่น บ้าน ที่ดิน บัญชีธนาคาร เงินฝาก หุ่น เครื่องประดับ รถ พร้อมเอกสารประกอบ
- **ขั้นที่ 2: ตัดสินใจว่าจะยกให้ใคร:** ระบุชื่อ-นามสกุลผู้รับทุกราย พร้อมสัดส่วน หรือรายการทรัพย์สินที่จะยกให้แต่ละคน
- **ขั้นที่ 3: เขียนด้วยลายมือทั้งฉบับ:** ใช้กระดาษขาวสะอาด เขียนด้วยลายมือตนเองทุกคำ ไม่เว้นแม้แต่วันที่
- **ขั้นที่ 4: ลงชื่อและระบุวันที่:** เขียนวันที่ให้ครบถ้วน (วัน/เดือน/ปี) และลงลายมือชื่อให้ชัดเจน
- **ขั้นที่ 5: เก็บรักษาและแจ้งให้ทราบ:** เก็บในที่ปลอดภัย บอกสถานที่เก็บให้คนที่ไว้วางใจ 1-2 คน พิจารณาฝากทนายหรือฝากที่อำเภอ

บทความคู่ที่ควรอ่านต่อ

บทความนี้อธิบายผัง "การป้องกัน" คือ จะเริ่มทำพินัยกรรมอย่างไร ส่วนถ้าต้องการเข้าใจผลลัพธ์เมื่อ **ไม่มีพินัยกรรม** ให้ต่อที่ ผู้สูงอายุไม่มีพินัยกรรม เกิดอะไรขึ้น ซึ่งอธิบายเรื่องทายาทโดยธรรม ผู้จัดการมรดก และปัญหาที่มักเกิดขึ้นจริง

อ่านต่อในคลัสเตอร์มรดกและพินัยกรรม: ถ้าอยากเข้าใจภาพกลับกันว่าเมื่อไม่มีพินัยกรรมแล้วจะเกิดอะไรขึ้น ให้ไปที่ ผู้สูงอายุไม่มีพินัยกรรม เกิดอะไรขึ้น และถ้าต้องการดูหน้ารวมของหมวดนี้ให้ไปที่ กฎหมายผู้สูงอายุ

การทำพินัยกรรมใช้เวลาไม่ถึงหนึ่งชั่วโมง แต่ประหยัดความเจ็บปวดและเวลาของครอบครัวได้หลายปี

แหล่งอ้างอิง

1. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก มาตรา 1655-1663 (ว่าด้วยพินัยกรรม) และมาตรา 1629-1632 (ว่าด้วยทายาทโดยธรรม) โดยเนื้อหาสรุปในหน้านี้เชื่อมกับ บทความเรื่องไม่มีพินัยกรรม
2. พระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558. ราชกิจจานุเบกษา. อ่านประกอบกับหัวข้อ ภาษีมรดกและภาษีการให้
3. กรมสรรพากร. (2560). ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา: ภาษีการรับให้. กระทรวงการคลัง. อ่านประกอบกับหัวข้อ ภาษีมรดกและภาษีการให้
4. ตัวอย่างพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับและแบบธรรมดา. ดูตัวอย่างในหน้านี้ที่ ตัวอย่างพินัยกรรม
5. แบบฟอร์มพินัยกรรมมาตรฐาน. หากต้องการคำแนะนำต่อ ให้ไปที่ หน้าปรึกษากฎหมาย

